

Edwin Winkels

Cruijff in Barcelona

Uitgeverij Brandt
Amsterdam 2026

INHOUD

De zon (i)	7
Verlosser	13
Palmbomen	19
Kaliber .22	25
Zakkenrollers	29
Onzin	33
El Clásico	41
Bypass	45
Sigaretten	49
Kauwgom	55
Varkens	57
Stallen	61
La dolce vita	69
Druifluis	73
Een gele post-it	81
Blauwe olifant	91
Columns	99
Louis van Gaal	103

Vellenkip (I)	111
Hijo de puta	117
De liftster	121
Wilders	129
Champagne	131
Dream Team	137
Een bloem in z'n kont	143
Romário	151
Rondo	155
Oogappel	161
Achilleshiel	169
Chantal, Susila, Jordi	177
Huiswerk	189
Vrije dagen	195
Virus	199
Praat de kleine vandaag?	203
Judas	207
Edelachtbare	215
'Gràcies'	221
Furia	225
In de fik gestoken	229
Verkeersagent	237
Vellenkip (II)	243
Kanker	247
Kleur	253
Hoogtevrees	257
Straatnaam	263
Grootvader	267
Danny spreekt	273
De zon (II)	279
Verantwoording	285

DE ZON (I)

We hebben het over het weer, echt. Over de zon die in de verte boven de blauwe zee staat en strak binnenvalt door de hoge ramen van het majestueuze pand op de bergwand van de Tibidabo in Barcelona. Over zijn poloshirt, de korte mouwen, begin februari. Over zijn licht gebruinde gezicht en armen.

Dan komt hij met zo'n zin van hem. 'Je hebt er geen erg in als je hier niet bent.'

Na zoveel jaar is het eenvoudiger hem te begrijpen. Johan Crujff bedoelt: als je niet weet wat het is om driehonderd dagen per jaar op te staan en de deur uit te gaan met een blauwe hemel, dan kun je dat ook nooit gaan missen. Maar als je eenmaal niet beter weet dan dat de dag je al vanaf het ochtendgloren zo toelacht, dan komt een grauwe, regenachtige hemel harder aan.

'Al na mijn eerste vijf jaar hier als voetballer, kon ik niet meer zonder die blauwe lucht.'

Dat was in 1978, maar hij zou het daarna nog bijna

een decennium zonder die blauwe lucht moeten stellen. In Los Angeles was het ook nog mooi weer, en in de paar zomermaanden dat hij in Washington voetbalde ook wel. Valencia, drie lentemaanden bij Levante, was eveneens zeer aangenaam. Koud, winderig en regenachtig werd het vervolgens in Nederland. De winters van 1981, 1982, 1985, 1986 en 1987 waren kouder dan gemiddeld; twee jaar op rij werd de Elfstedentocht verreden. Tussen 22 december 1985 en 9 maart 1986 werd slechts één competitieronde in de Eredivisie gespeeld. Het was voor Johan Cruijff zijn eerste seizoen als trainer van Ajax. Hij verkleumde in de dug-out. Als voetballer bewoog hij tenminste nog – geen tijd om het koud te krijgen. Als trainer zat hij bijna altijd stil.

In Barcelona schijnt 2.486 uur per jaar de zon; in Amsterdam 1.524. Dat scheelt gemiddeld twee uur en drie kwartier zon per dag.

Ja, echt, we hebben het over het weer.

‘Ik vind het leuk af en toe in Nederland te zijn, zeker als ik er mooie dingen kan doen, maar als er wekenlang dikke wolken hangen, verlang ik snel weer naar Barcelona.’ Wekenlang wolken, dat laaghangende dek, als een ondoordringbare deken net boven het vlakke land. Ook hier zou de regel van Cruijff opgaan. ‘Je hebt er geen erg in als je hier niet bent.’ De Nederlanders weten niet beter – of wel, anders zouden ze niet zo vaak op zonnige vakanties gaan. Maar hij woont in Barcelona, en dan valt die Hollandse bewolking je veel eerder op, drukt hij zwaarder op het gemoed.

Het is februari 2009 als we over het weer spreken. Hij woont dan al iets meer dan twintig jaar in Barcelo-

na. Ik ook. Cruijff arriveerde op 20 juli 1988, ik volgde vier maanden later.

Het is de eerste keer dat we het ooit over het weer hebben, denk ik. We gebruiken toevallig hetzelfde woord: banaal. Het lijkt banaal het weer te duiden als een van de belangrijkste factoren om het ergens naar je zin te hebben. Maar dat is niet zo. De zon, de warmte, maakt een ander mens van je. Vrolijker, uitbundiger. Gelukkiger zelfs. Laat je meer en langer genieten van de dag, van het leven. Er zijn mensen die ‘van de seizoenen houden’, zeggen ze. Een lekkere natte herfst, een koude winter, een ontbolsterend voorjaar. Johan Cruijff niet. In de winter lijkt zelfs Barcelona, met een gemiddelde dagtemperatuur van 14 graden in januari en februari, te koud voor hem. Dan vertrekt hij met zijn vrouw, Danny, voor weken naar Mauritius. Dat ligt in de Indische Oceaan, voor de Afrikaanse oostkust. Dat kan hij gemakkelijk doen sinds hij niet meer trainer is. Zelfs twee maanden voor zijn dood zullen ze dat nog doen; van de artsen die zijn longkanker proberen in toom te houden krijgt hij toestemming die drie weken in het paradijs door te brengen. Golfen kan hij niet meer; zijn lichaam ontbeert de kracht voor een drive, voor een lange wandeling langs negen of achttien holes. Maar hij geniet er niet minder om. En Danny heeft hem nu voortdurend aan haar zijde.

Danny heeft het ook altijd naar haar zin gehad in Barcelona. Ze is nóg minder in Nederland teruggeweest dan haar man. Zij was, in de jaren tachtig, Nederland helemaal zat. Niet de kou of de regen, maar dat andere klimaat, dat van de haat en de nijd, de agressiviteit,

de sfeer rond haar man. De strijd met Ajax, het bestuur, met de pers. Het gebrek aan waardering. De druk op Jordi, veertien jaar en op het voetbalveld altijd 'de zoon van'. Het gebrek aan privacy, al lag de villa in Vinkeveen een beetje beschut, ver genoeg van de Watergraafsmeer om de gekte rond het voetbal tussen de rust van de plassen van zich af te schudden.

'Ik was eenentwintig, zij negentien toen we trouwden. En nog steeds bij elkaar,' zegt Cruijff die stralende ochtend in februari 2009. Het is een paar weken na hun veertigste trouwdag. 'Maar dat is meer háár verdienste geweest dan van mij. Als de man voortdurend op reis is en zijn hele leven altijd mensen om zich heen heeft, dan moet je als echtgenote een heel groot incasseringsvermogen hebben. We hadden ook nog eens drie kinderen, hebben veel omzwervingen gemaakt. Maar we zijn nog steeds bij elkaar...'

Het is ook voor het eerst dat we het over haar hebben, Danny. Meer dan dit zal hij niet over haar vertellen. Ik ben geen vriend van de familie, ben er nooit over de vloer geweest. Heb er weleens met Johan voor de deur staan praten, een briefje in de bus gestopt of aangebeld. Enkele jaren eerder heb ik mevrouw Cruijff woedend aan de telefoon gehad. Al jaren heb ik het telefoonnummer van de witte villa in de wijk Bonanova waar ze sinds 1991 wonen, nooit heb ik het gebeld. Tot de avond dat bekend wordt dat Rinus Michels is overleden – ik wil graag een reactie van Johan op de dood van een van zijn voetbalvaders, de man die zowel zijn coach bij Ajax en Oranje als FC Barcelona was, maar minder van het Mediterrane leven kon genieten dan Cruijff.

Michels heette in Spanje niet voor niets *Mister Marmol*, Meneer Marmer.

'Er heeft nog nooit een journalist op dit nummer gebeld, hoe durf je?' zegt Danny over de telefoon. Sommige van mijn collega's beschouwt zij niet als journalist. Zij zijn huisvrienden. Zij mogen altijd bellen.

Ze geeft de hoorn door aan haar man, die zonder problemen een korte, gemeente reactie op de dood van Rinus Michels geeft.

Ook over de dood praten we, die februaridag in 2009 in een zaal van het gebouw van zijn Foundation, op drie blokken lopen van zijn huis. Ik heb voor een verhaal, een 'ander' soort interview, een stapeltje foto's bij me, van momenten en mensen uit zijn leven. Foto's van zijn eerste prijs als voetballer, in 1965; van een wandeling met zijn hond, een colly, die inmiddels dood is; van de WK-finale van 1974; van zijn kinderen, Chantal, Susila en Jordi. Van de mensen die zijn leven hebben bepaald. Naast elkaar op een foto staan zijn moeder, Nel Draaijer, zijn stiefvader 'ome' Henk Angel, en zijn schoonvader Cor Coster. Cruijff is even stil. 'Ze is negentig geworden,' zegt hij over zijn moeder, een vrouw die, net als een groot deel van de familie, altijd buiten het licht van de schijnwerpers leefde. Hij kijkt naar de foto, streelt er even over. 'Alledrie zijn ze heel belangrijk geweest in mijn leven, elk op zijn manier.' Moeder Nel is net het jaar daarvoor overleden, net als Cor Coster. Ome Henk ging al in de jaren tachtig heen.

Ernaast liggen nog twee foto's van Johan zelf; een-tje met een sigaret in de mond, de ander met een lolly, enkele maanden nadat een dubbele bypassoperatie zijn

hart en zijn leven redde. Bang was hij altijd geweest niet ouder dan zijn vader Manus te worden, die op zijn vijfenveertigste aan een hartaanval stierf. Bij zoon Johan waren de chirurgen er net op tijd bij: hij was 43 jaar toen zijn leven werd 'verlengd', zoals hij zelf zei.

'Nooit heb ik meer een sigaret aangeraakt,' zegt hij als hij naar het beeld van de lolly kijkt, een Catalaanse *chupa chup*. 'Vaak zeggen mensen: hoe is het mogelijk, hoe heb je het kunnen doen, zo ineens stoppen, jij die zoveel rookte? Maar het is gewoon makkelijker als je een waarschuwing krijgt, als de artsen tegen je zeggen: "Als je blijft roken hoef je niet meer terug te komen, want je hebt alle nummers dat het weer fout kan gaan. Maar als je stopt met roken, dan zullen we altijd voor je klaarstaan." Het is een waarschuwing geweest.'

En dat soort waarschuwingen komt niet voor niets. Er zit iets achter, daarvan is Johan Cruijff overtuigd. Veel wordt voor je bepaald, dat doe je niet zelf.

'Je wordt in je leven een richting opgeduwd. Dingen die mij zijn overkomen, die zijn geen toeval geweest. Er moet iets hierboven zijn... Anders kan het niet.'

Johan kijkt even naar boven, naar het hoge plafond; door de zonnestralen zweven kleine pluisjes.

VERLOSSER

Johan Cruijff arriveert op 20 juli 1988 met de KLM op het vliegveld van El Prat in Barcelona, samen met zijn 14-jarige zoon Jordi en Ajacied Danny Muller, de vriend van dochter Chantal. Muller is de eerste buitenlander die Cruijff voor zijn eerste seizoen heeft laten aantrekken, voor het jeugdelftal. In de weken ervoor is Cruijff al vaker in Barcelona geweest, om het seizoen te plannen en vervolgens terug te keren naar West-Duitsland om het voor Oranje zo succesvolle EK van dichtbij te volgen. Spanje bakt er niets van, dat EK, en ligt er na de eerste ronde uit. Er zitten slechts drie spelers van FC Barcelona bij de selectie; keeper Zubizarreta mag blijven van Cruijff, Víctor Muñoz en Calderé moeten bij Barça vertrekken. Wel trekt de Nederlandse trainer voor zijn nieuwe project liefst vijf Spaanse EK-internationals van andere clubs aan: Soler, Eusebio, Bakero, Begiristian en Julio Salinas.

Dat heeft hij allemaal in gang gezet in de maanden

sinds de ondertekening van zijn contract, vlak voor de zomer. Maar dit, eind juli, bijna een maand na het Oranje-feest, is zijn definitieve aankomst, om nooit meer te vertrekken, maar dat weet hij dan nog niet. De verhuswagen volgt later, samen met Danny en hun tienerdochters.

Er is geen gekte op het vliegveld, niet de hysterie van vijftien jaar eerder toen hij en Danny nauwelijks door de hordes mensen de auto konden bereiken die voor de terminal op hen stond te wachten. Het was die historische dag in 1973 veel drukker dan toen enkele jaren daarvoor de Beatles Barcelona aandeden. Spanje was aan het ontwaken uit de beklemmende dictatuur van generaal Franco, die op zijn laatste benen liep. Catalonië was harder dan welke andere streek dan ook onderdrukt. De langharige en rebelse Cruijff uit het moderne Nederland was een frisse bries, een welkome versterking voor een club die al veertien seizoenen geen kampioen van Spanje meer was geworden, een geschenk uit de Hollandse hemel. De beste voetballer ter wereld had voor FC Barcelona gekozen; het was moeilijk te geloven.

Geen krant, geen journalist, geen bestuurder echter die de 26-jarige Amsterdammer tot El Salvador torpedeerde. Nergens in de Spaanse archieven is die bijnaam van De Verlosser terug te vinden. Zelfs de oudstgedienden onder de sportjournalisten, zij die in augustus 1973 op het vliegveld de komst van Cruijff bijwoonden, kunnen zich niet herinneren dat ze de nieuwe held ooit verlosser hebben genoemd. Al snel ging Cruijff in Spanje El Flaco heten, de magere, de dunne. Iets aardser dan El Salvador.

Maar waarom dan die hardnekkigheid in Nederland om tot op de dag van vandaag Cruijff af en toe De Verlosser te noemen? Ik heb het proberen te 'bestrijden' sinds het moment dat ik mijn Catalaanse collega's hooglijk verbaasde met de vraag waarom zij hem vroeger El Salvador hadden genoemd. Om Barça uit de misère te redden? Om Catalonië uit de handen van dictator Franco te bevrijden? De collega's begrepen er niets van. El Salvador? Dat hadden ze nog nooit gehoord. Ik heb de mythe van die bijnaam proberen te ontcrachten, maar er was geen beginnen aan. Voor altijd zal Cruijff in Nederland De Verlosser blijven, en waarom ook niet? Het blijft een originele, eervolle geuzennaam. Maar dat misverstand, waar komt dat vandaan? De *Leeuwarder Courant* berichtte al op 13 november 1973: 'El Salvador, zoals Johan Cruijff in Spanje wordt genoemd.' En journalist Maarten de Vos, in juni 1974 in *De Tijd*: 'Hij werd op slag El Salvador – de verlosser, een andere opmerkelijke kwalificatie.'

Verantwoordelijk voor de verzonnen bijnaam is Rien Robijns, de toen 29-jarige verslaggever van *Het Vrije Volk*, die enkele jaren later Prins Bernhard aan het wankele bracht door zijn journalistieke onthullingen over de Lockheed-affaire. Robijns maakte in de zomer van 1973 de eerste dagen van Johan en Danny Cruijff in Barcelona mee. Hij volgde hun spoor door de stad, hun bezoek aan de Rambla, souvenirshops, terrasjes, het gemeentehuis, de prijzenkamer van FC Barcelona. Op maandag 27 augustus 1973 schreef Robijns zijn belevenissen op in een paginagroot verhaal. Hij was lyrisch over de ontvangst van Cruijff. 'Drie etmalen beweegt

Cruijff zich met gade Danny het afgelopen weekeinde door de stad, waar hij de komende drie jaar zal slijten en nu een huis moet zoeken. Een fraaie stad, met schitterende intieme straatjes, prachtige monumenten, vol terrasjes en historie, alleen ontluisterd door het oorverdovende autoverkeer en het afgelopen weekeinde door de dampende hitte.'

Er stond een grote, vette kop boven het verhaal, in kapitalen, over zes kolommen: DE VERLOSSER IS BINNEN.

De allereerste woorden van de reportage waren: '*Arriba el Salvador*'. Tussen aanhalingstekens, maar Robijns schreef niet wie dat zei, het was een los citaat, van niemand in het bijzonder, misschien van Rien zelf wel; een mooi begin van een heerlijk verhaal.

Rien Robijns was in de jaren tachtig, voordat ik naar Barcelona vertrok, mijn adjunct-hoofdredacteur bij *Het Vrije Volk*. Toen ik in 1984 zakte voor het eindexamen op de School voor de Journalistiek in Utrecht had ik al een jaarcontract bij de krant en zei Robijns me: 'Doe maar geen herexamen. De beste journalisten zijn degenen die geen diploma hebben.' Ik deed wel herexamen en slaagde. In 42 jaar is me nooit naar dat diploma gevraagd.

Nu kan ik Rien Robijns niet meer naar die reportage uit 1973 vragen; hij overleed in 2005 op zestigjarige leeftijd.

De eerste alinea van het Barcelona-verhaal toonde wel hoe hij zich in zijn ongebreidelde enthousiasme door de superlatieven liet meeslepen: 'Het duurt nog tien dagen voor hij voor het eerst dat immense, naar de

hemel reikende stadion zal betreden om te doen waarvoor hij is aangenomen – voetballen – maar Johan Cruijff is dan al uitgebreid in kranten en op straat bejubeld als El Salvador: de Heiland, de Verlosser, de Messias, de redder van Barcelona. Hij glimlacht even als hij het hoort en deelt wat handtekeningen uit. *Arriba el Salvador*.'

De laatste zin keerde vijf keer terug in het verhaal, naast andere loftuitingen uit de enthousiaste pen van Robijns. De verslaggever noemde de voetballer achtereenvolgens 'godengeschenk', 'het Wonder' en, in één reeks, 'de Onbetwistbare, de Superman, de Aas, de Onderkoning van het Heelal, de Keizer van de Mat'.

Arriba el Salvador. Misschien dat een fan dat terloops een van die warme dagen in het laatste weekeinde van augustus 1973 op de Rambla of bij het stadion uitsprak en dat de scherpe reporter Robijns dat opving. Of misschien inspireerde hij zich op een gedicht van Willem Wilmink van drie jaar eerder, 'De heilige Johan': *eens toen ik in de floodlight / voetballers een doelpunt / zag spinnen zich bewegend / als elven over het gras, / wist ik dat uit deze hoek / de verlosser op handen was. / en zie: Johan Cruijff de danser / de faun de adelaar der dalen / maar toen we zijn bergrede kwamen halen / had hij het over belasting betalen*. In de Spaanse kranten uit die dagen verscheen het woord *salvador* niet. Nergens. Maar Nederland vond het vanaf de publicatie in het invloedrijke *Het Vrije Volk*, tot kort daarvoor nog de grootste krant van het land voordat het door *De Telegraaf* werd ingehaald, wel grappig en eervol om naar het verre Spanje een 'verlosser' te hebben gestuurd. Een

mythische bijnaam was geboren. Voor altijd.

Dus als Johan Cruijff in 1988 een contract tekent als trainer bij FC Barcelona schrijven bijna alle Nederlandse kranten (en niet één Catalaanse of Spaanse krant) dat De Verlosser terugkeert. Niet dat hij deze keer zo in het Camp Nou wordt ontvangen. Integendeel zelfs. Het is een zootje bij de club, de selectie heeft een munterij georganiseerd om voorzitter Josep Lluís Núñez weg te krijgen, en de laatste roept de hulp van Cruijff in om een grote schoonmaak te houden en de club na een rampzalig seizoen weer terug op de rails te krijgen. De een na de andere speler krijgt te horen dat hij moet vertrekken; het is afgelopen met de privileges. De avond na zijn aankomst roept Cruijff al die oudgedienden bijeen voor een diner, om tijdens het eten over het verleden, heden en toekomst te praten, om nader tot elkaar te komen, om zijn bedoelingen uit te leggen. Op het menu in het restaurant El Tibidabo van het hotel Princesa Sofía, op een steenworp afstand van het Camp Nou, staan garnalen in bladerdeeg als voorgerecht en kalkoendij als hoofdschotel. Er is voor meer dan twintig eters gedeckt, maar er komen slechts twee spelers opdagen, Engelsman Gary Lineker en verdediger Migueli. Even later komt ook Alexanko nog. Dat is alles. Zij zeggen dat de rest van de spelers weigert te komen. Een ober mompelt: 'Het lijkt wel een begrafenis. We beginnen goed zo.'

mythische bijnaam was geboren. Voor altijd.

Dus als Johan Cruijff in 1988 een contract tekent als trainer bij FC Barcelona schrijven bijna alle Nederlandse kranten (en niet één Catalaanse of Spaanse krant) dat De Verlosser terugkeert. Niet dat hij deze keer zo in het Camp Nou wordt ontvangen. Integendeel zelfs. Het is een zootje bij de club, de selectie heeft een munterij georganiseerd om voorzitter Josep Lluís Núñez weg te krijgen, en de laatste roept de hulp van Cruijff in om een grote schoonmaak te houden en de club na een rampzalig seizoen weer terug op de rails te krijgen. De een na de andere speler krijgt te horen dat hij moet vertrekken; het is afgelopen met de privileges. De avond na zijn aankomst roept Cruijff al die oudgedienden bijeen voor een diner, om tijdens het eten over het verleden, heden en toekomst te praten, om nader tot elkaar te komen, om zijn bedoelingen uit te leggen. Op het menu in het restaurant El Tibidabo van het hotel Princesa Sofía, op een steenworp afstand van het Camp Nou, staan garnalen in bladerdeeg als voorgerecht en kalkoendij als hoofdschotel. Er is voor meer dan twintig eters gedeckt, maar er komen slechts twee spelers opdagen, Engelsman Gary Lineker en verdediger Migueli. Even later komt ook Alexanko nog. Dat is alles. Zij zeggen dat de rest van de spelers weigert te komen. Een ober mompelt: 'Het lijkt wel een begrafenis. We beginnen goed zo.'

FC Barcelona. De Madrilenen hebben zaterdagavond thuis met 3-2 gewonnen en de koppositie weer van de Catalanen overgenomen. Maar de commentaren, normaal geschreven met een pen vol bitterheid en teleurstelling wanneer Barça van de aartsrivaal verliest, zijn opvallend mild. Barcelona is moedig geweest, heeft aangevallen, heeft het de onaangenaakbare kampioen van de laatste jaren moeilijk gemaakt, heeft in het hol van de leeuw twee keer gescoord... 'Een gelijkspel had de verhoudingen beter weerspiegeld.'

Ik koop de kranten bij de dichtstbijzijnde kiosk, op dertig meter van de voordeur. Op bijna elke hoek van de straat staat er één. Abonnementen bestaan niet, iedereen komt hier zijn krant of tijdschrift kopen, en onderhands een pakje of slof sigaretten die de kioskhouders van een reisje naar Andorra belastingvrij heeft meegenomen.

In mijn straat staan palmbomen. Dat heb ik aan alle familie, vrienden en kennissen in Nederland al laten weten. Ik heb ze foto's laten zien. We wonen twee hoog, vier kamers op zestig vierkante meter, een keuken aan een luchtkoker waar ik buurvrouw Carmen de hand kan schudden als zij ook achter het fornuis staat. De huur is ongeveer 500 gulden. En daarvoor krijgen we ook nog een piepklein balkonnetje met zicht op palmbomen.

De familie Cruijff woont vier kilometer verderop aan een straat die Paseo de los Tilos heet. Tilos zijn lindebomen, die de keurige straat in de zomer schaduw geven. De rijtjeshuizen zijn immens; drie verdiepingen en ook nog een kelder met parkeergarage. Er is een lift in elk huis. Vanaf de bovenste verdieping kan Cruijff het

Camp Nou zien liggen, de stad loopt er iets af, richting zee. De buurman van Cruijff verhuurt zijn woning voor 20.000 gulden per maand – het huis heeft hij voor zijn zoontje gekocht, voor als die groot is. Het jochie is drie jaar. In 1989 zal Ronald Koeman er komen wonen.

Het huis van de familie Cruijff is slechts twee straten verwijderd van de flat waar ze in de jaren zeventig woonden, ook in de sjeike buurt Pedralbes, een van de weinige wijken in Barcelona waar mensen een tuin hebben.

De flat aan de Calle de los Caballeros staat er nog altijd en lijkt veel minder luxueus dan hij toen was. Een flat die het gezin Cruijff slechte herinneringen bezorgt. Iets waar Cruijff zelf nooit meer aan heeft gerefereerd tot hij in 2009 tijdens een radio-interview in Barcelona plotseling met het verhaal op de proppen komt.

Catalunya Ràdio heeft een uur ingeruimd; overal is een interview met Johan Cruijff nog bijzonder, en daarom krijgt hij altijd meer zendtijd dan vele andere genodigden als hij zich eens tot zo'n gesprek laat verleiden. Meer dan een premier, filmster of popwonder. Een gesprek zonder kritische vragen, meestal. De bewondering van de interviewer is vaak groter dan het journalistieke ethos, de vrees de gast te grieven is groter dan de durf om door te vragen. Bovendien kan Cruijff als geen ander het gesprek naar het terrein leiden dat hijzelf heeft uitgekozen. Meestal heeft het slot van het antwoord niets meer van doen met de strekking van de vraag. Filosofer je met hem over God, dan kan hij zo maar eindigen met de reden waarom hij nooit bij New York Cosmos speelde, omdat ze daar kunstgras hadden

en hij dat vreselijk vond. Na het antwoord vraag je jezelf af wat je hem nou eigenlijk had gevraagd en slechts als je het gesprek hebt opgenomen, ontdek je de handige en tegelijk onverklaarbare zijpaden die Cruijff onderweg heeft ingeslagen, soms richting een doodlopende weg, soms als een kleine omweg waarop hijzelf de weg terug niet meer kan vinden en waarop je samen met hem bent verdwaald.

Deze ochtend in de studio van Catalunya Ràdio, met grote ramen die zicht geven op de drukke Avinguda Diagonal, die met zijn soms twaalf rijbanen elf kilometer lang dwars door de stad kruist, vraagt de presentator hem naar zijn geringe aanwezigheid op eindtoernooien, en concreet naar zijn afwezigheid op het wereldkampioenschap van 1978 in Argentinië. Al kort na het WK van 1974 had Cruijff aangekondigd dat hij het toernooi vier jaar later waarschijnlijk zou laten schieten, dat hij zijn gezin niet zo lang alleen zou willen laten terwijl hij zelf aan de andere kant van de wereld zat. Nederland probeerde te gissen wat erachter zat, en kwam vooral uit bij het zwembadincident in het hotel waar Oranje bivakkeerde in Hilstrup, en de woede van Danny bij het aanschouwen van de foto's in *Bild Zeitung* van halfblote Duitse deernes tussen de internationals, enkele dagen voor de finale tegen Duitsland.

Op een oud boekenmarktje in Barcelona tikte ik eens een curieus boekje op de kop: *Mundiales 74, por J. Cruyff*. Uitgegeven in september 1974 en volgens de inleiding door de grote ster zelf geschreven. 'Voor het eerst en voor het laatst schrijf ik zelf een boek,' begint de inleiding. En inderdaad is het hele boek in de ik-vorm; onge-

twijfeld was er een ghostwriter, zoals Johan Cruijff die altijd in zijn leven heeft gehad voor de columns die hij in Nederlandse en Spaanse kranten en bladen heeft geschreven. Maar de belevenissen die Cruijff beschrijft op het WK in Duitsland zijn uiterst gedetailleerd. En zijn laatste alinea's laten geen twijfel bestaan: 'Ik zal geen wereldkampioenschap meer spelen. Het is een prachtige, opwindende, fascinerende ervaring geweest. Ik heb het mooi gevonden het te beleven, het in alle intensiteit tot het laatste moment te voelen. Maar ik zal het niet herhalen. Als het WK van 1978 in Argentinië eraan komt zal ik net eenendertig jaar zijn geworden, en ik wil op die leeftijd niet meer voetballen. Op mijn eenendertigste moet mijn actieve loopbaan als voetballer beëindigd zijn. Want ik zal niet meer de kracht, snelheid en fysieke conditie hebben die onontbeerlijk zijn voor een dergelijke inspanning.'

'Maar bovendien zal ik op menselijk vlak niet tot de inspanning in staat zijn die een WK vereist. Tien weken van huis zijn, ver weg van mijn dierbaren, met eenendertig jaar, dat zal ik niet kunnen verdragen. Ik heb één WK meegemaakt, en om die reden, omdat het een heel bijzondere, unieke gebeurtenis in mijn leven is geweest, is dit ook het enige boek dat ik ooit zal schrijven. Het enige dat ik geschreven heb. Het is nu, op 28 juli 1974, wanneer ik de laatste punt achter dit verhaal zet, onder de heldere blauwe hemel van Aiguafreda, terwijl Danny met de meisjes speelt en naast mij, vanuit zijn wieg, mij de ronde ogen van Jordi Cruyff aankijken.'

Maar die ochtend bij de Catalaanse radio komt hij, 35 jaar later, met dat andere verhaal over zijn absentie